

A ZENÉLŐ NYELV PEDAGÓGIÁJA, KODÁLY ZOLTÁN ÖRÖKSÉGE ÉS A FONOLÓGIAI TUDATOSSÁG FEJLESZTÉSÉNEK LEHETŐSÉGEI

Author(s) / Szerző(k):

Süvöltős Hajnalka

Kodály Zoltán Zeneművészeti Szakgimnázium és Zeneiskola, AMI- Debrecen/
Hajdúböszörményi Bartók Béla Alapfokú Művészeti Iskola (Magyarország)

E-mail:

suvoltos.hajnalka@debrecenizenede.hu

Cite: Idézés:

Süvöltős Hajnalka (2026). A zenélő nyelv pedagógiája, Kodály Zoltán öröksége és a fonológiai tudatosság fejlesztésének lehetőségei. *OxIPO – Interdiszciplináris tudományos folyóirat*, VIII. évfolyam 2026/1. szám. 91-95.

Doi: <https://www.doi.org/10.35405/OXIPO.2026.1.91>

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License.

EP / EE:

Ethics Permission / Etikai engedély: KFS/2026/O1-0006

Reviewers: Lektorok:

Anonymous reviewers / Anonim lektorok:

1. Anonymous reviewer (Ph.D.) / Anonim lektor (Ph.D.)
2. Anonymous reviewer (Ph.D.) / Anonim lektor (Ph.D.)
3. Anonymous reviewer (Ph.D.) / Anonim lektor (Ph.D.)
4. Anonymous reviewer (Ph.D.) / Anonim lektor (Ph.D.)

Absztrakt

A jelen tanulmány célja nem egy empirikus eredményeket bemutató összegzés, hanem a zene általi fonológiai tudatosság fejlesztéséből származó lehetséges eredmények elméleti és gyakorlati alapjainak az összefoglalása. A tanulmány arra a kérdésre fókuszál, hogy a Kodály-módszer és a zenei hallás fejlesztése potenciálisan támogathatja-e a diszlexiás és az olvasási nehézséggel rendelkező gyermekek fonológiai tudatosságának fejlődését?

Kulcsszavak: Kodály-módszer, zenei hallás, diszlexia

Diszciplína: neveléstudomány

Abstract*THE PEDAGOGY OF THE MUSICAL LANGUAGE, THE LEGACY OF ZOLTÁN KODÁLY, AND POSSIBILITIES FOR THE DEVELOPMENT OF PHONOLOGICAL AWARENESS*

The aim of the present study is not to provide a synthesis of empirical findings, but rather to summarize the theoretical and practical foundations of the potential outcomes arising from the development of phonological awareness through music. The paper focuses on the question of whether the Kodály Method and the development of musical perception may potentially support the development of phonological awareness in children with dyslexia and reading difficulties.

Keywords: Kodály Method, musical perception, dyslexia

Discipline: Educational Sciences

Patel A.D. (2008) kutatásaiból kiindulva arra a következtetésre jutunk, hogy a zene és a nyelv nem egymástól elszigetelt emberi képességek, hanem egy közös, többfunkciós idegrendszeri hálózatnak a két különböző megnyilvánulása. Ezek szerint feltételezhetjük azt, hogy a zenei képességek fejlesztése és gyakorlása visszahathat a nyelvi feldolgozásra, illetve a beszéd fejlesztése pozitívan hathat a zenei képességek alakítására. Csépe V. (2016) kutatásai is Patel állításait erősítik meg. Csépe eredményei alapján az agy mindkét terület esetében (beszédhallás, zenei hallás) azonosságok és különbségek szerint dolgozza fel az észlelt információkat. Az agy olyan szabályokat alkot, melyek alkalmasak lesznek a beszéd észlelésére, megvalósítására és megértésére, így a zene észlelésére, előadására és befogadására is. Bizonyítottan a zene és a beszéd észlelésében az agy ugyanazt a területet használja (Broca – terület), a zene és a beszéd hangtani feldolgozásában egyaránt a hang akusztikai tulajdonságainak megfelelően valósítja meg azok differenciálását.

Patel (2008) a kutatásaiban nem csak felsorolja a hang azon akusztikai tulajdonságait, amelyek azonosságokat mutatnak az észlelésben és a feldolgozásban a beszéd és a zene esetében, hanem azt is hangsúlyozza, hogy ezek hol kerülnek észlelésre az agy területeiben, hogyan gyakorolnak transzferhatást egymásra. Ezek szerint a zenei hang tulajdonságai közül a hangmagasság, a hangszín megfelel a beszéd intonációs mintázatainak, a ritmus olyan időzítéshez, ritmikus szerveződéshez köthető folyamat, amely beszédritmusként, szótagolásként és prozódiafént ismerhető fel a beszédben. (A diszlexiás gyermekeknél ez különösen sérülékeny terület). A dallam és a nyelv hanglejtésének kapcsolata a tonalitás és a beszéd „intonációs kontúrjaiban” mutatkozik meg.

A beszédhanghallás és a zenei hallás spontán fejlődő készségek, amelyek lehetővé teszik, hogy a beszédhangokat és zenei hangokat különböző hangkörnyezetben külső segítség nélkül, önállóan is észlelni tudjuk. Azonban az ezután következő fejlődési folyamatra több olyan

tényező is hatással lehet, ami a hallási észlelés későbbi kognitív projekcióját - az írás és olvasás tanulását - nem csak a fonológiai tudatosság, hanem a zenei tanulás esetében is befolyásolhatja. Ebből adódóan, ha a hallási percepció hibás, akkor az írás-olvasás területén a zenei tanulás és a fonológiai tudatosság esetében is diszfunkciókhoz, zavarokhoz vezethet. Ilyen például a diszlexia is, amelynek egyik központi jellemzője a fonológiai tudatosság zavara, vagyis a beszédhangok felismerésének, szegmentálásának és manipulálásának a nehézsége.

A zene tanulásában hasonló zavar felismerhető a zenei hangok differenciálásában, a dallam ritmikus és hangtani szegmentálásában, a hangok és zenei motívumok manipulálásában. Így feltételezhetjük azt, hogy az olvasás-írás zavarával, nehézségével küzdő személy valószínűleg a zenei írás-olvasás területén is nehézséget fog mutatni.

Goswami, (2011) és Tallal, (2004) kutatásai rámutattak arra, hogy e problémák hátterében gyakran időzítési és ritmusfeldolgozási hiányosságok húzódnak meg. Ez a felismerés szorosan összefügg azzal a megközelítéssel is, amelyet Patel (2008) képvisel: a zene és a nyelv nem elkülönült kognitív rendszerek, hanem részben közös idegrendszeri erőforrásokon alapulnak. Szemléletében a zenei hallás és a beszédhallás is a hangmagasság, a ritmikus időbeli szerkezetek finom érzékelésére épül, és mindkettőben a hallási mintázatok előrejelzése és szervezése kulcsfontosságú.

Ezek az eredmények azt mutatják, hogy a nyelvi nehézségek hátterében – például diszlexia esetén – valószínűleg nem a betűismereti vagy a „nyelvi szabályok” ismeretével kapcsolatos problémák állnak, hanem a hallási időzítés pontos érzékelésének zavarai. Valószínűbb az a megállapítás, hogy az olvasás-írás zavarának elsődleges okát a hallási percepcióban kell keresni. Ha az agy nehezebben dolgozza fel a ritmusos és a dallami hangminták gyors váltakozását, vagy pontatlan a hangok időbeli szegmentálása, akkor nehezebb felismerni a hallott beszéd ritmikus szerkezetét és hangzóelemeit is. Ez közvetlenül hathat a beszédértésre, az írás és az olvasás elsajátítására.

Következtetésként, a zenei hallás fejlesztése transzferhatással bírhat a fonológiai tudatosság területére is. Ugyanakkor, ha a gyermek képessé válik a zene akusztikai tulajdonságainak a pontosabb feldolgozására, az javíthatja a beszédhangok közötti különbségek észlelését is.

A zenei tevékenységek — különösen a Kodály-módszerre épülő énekes-ritmikus gyakorlatok — természetes módon aktívválgatják azokat a kognitív folyamatokat, amelyek a beszédhang feldolgozásában is szerepet játszanak. Ilyenek az auditív differenciálás, az auditívfigyelem, a sorozatelemzés és a memória pontossága.

A Kodály „333-as olvasógyakorlatok” célja az, hogy a gyermek a relatív szolmizáció segítségével fejlessze: a belső hallását, rögzítse az agyban a hangzásoképzetet, a hangmagasság- és ritmusérzékelését, a

zenei olvasás és írás készségét. Azonban ezek a feladatok nemcsak zenei szinten működhetnek.

A zenében a szolmizáció, a ritmikus szótagolás és időzítés ugyanazokat az auditív-kognitív folyamatokat aktiválják, mint amelyek fellelhetők a beszédhangok feldolgozásában. A fonológiai tudatosság fejlesztésének alapjai is ugyanezen folyamatokra épülnek: a hangok megkülönböztetésére, a sorrendjük felismerésére és az időbeli strukturálásra. Nem véletlenül mondja Kodály (2007/281) a „333 Olvasógyakorlat, Bevezető a magyar népzene” című munkájának záró részében azt, hogy „globálisan kell olvasni: egész szót, majd többet, egész mondatot átfogni egy pillantással; az egészből indulni a részletek felé. Szokjunk rá: a dallamot ne hangonként szedjük össze, hanem elejétől végig gyorsan áttekintve, mint egy térképet.” (Kodály:2007/281, 61.)

Kodály az olvasógyakorlataiban rövid, ritmikus egységekre, sémákra bontja a dallamot, akár a szavak szótagokra bontása és olyan dallamíveket gyakoroltat, amelyek jelen vannak a beszéd intonációjában is. A dallami és ritmikai sémák variálásával, manipulálásával tudatosítja a tanult mintákat és aktivizálja a memóriát. A gyakorlatok alkalmazásával a gyermekek fejlesztésében nemcsak a zenei, hanem a nyelvi időzítés, a hangfelismerés és a differenciálás, valamint a ritmikai szervezés is megvalósul. A szerző a gyakorlatokban a zenei tudatosság fejlesztésére a rövid ritmusmotívumok és dallammotívumok gyakoroltatását, tudatosítását és memorizá-

lását alkalmazta. Ezen gyakorlatok lehetséges fonológiai tudatosságra adaptált változatai hatással lehetnek az írás - olvasás teljesítményére, a beszéd ritmusának, intonációjának, hangai differenciálásának az érzékelésére. Az olvasógyakorlatokban található szolmizációs motívumok, zenei sémák tudatosításával, memorizálásával, és a különböző magasságú hangok szériákba való rendezésével fejleszthetővé válhat a beszédhangok sorrendjének finom megkülönböztetése is. Így a hangjegyek sorrendjének manipulációjával, a hangcserés dallamok éneklésével, analóg módon a fonémák sorrendjének a tudatosítása is megvalósulhat. Az olvasógyakorlatokban leírt hasonló zárlatú dallamok éneklése és tudatosítása a beszédben fejlesztheti a rímek érzékeltetését, a nyelv hangzásából származó hasonlóságok felismerését.

Ugyanakkor az emelkedő és ereszkedő dallamvonalak rögzítésével, az intonációs tudatosság is fejlődhet, valamint a beszéd dallamának és hangmagasságának érzékeltetése is megtörténhet.

A Kodály-módszer koncepciója alapján az olvasógyakorlatok indirekt módon segíthetik a diszlexiás tanulók auditív érzékelési és észlelési rendszereinek finomhangolását. Ezáltal a zenei alapú fejlesztés már nem csak esztétikai, emocionális tevékenység lesz, hanem a nyelvi feldolgozás egyik potenciális kognitív támogató eszközévé válhat. Mivel a relatív szolmizáció elsődlegesen nem a vizuális, hanem az auditív-motoros alapú tanulást preferálja, ezáltal ez a módszer a diszlexiás és olvasás - írási nehézséggel rendelkező gyermekek

tanulását támogathatná azáltal, hogy a hangokra és nem elsősorban a betűalakokra kellene támaszkodni. Az olvasógyakorlatok egyszerű ritmikus, ismétlődő szerkezete biztonságos tanulási környezetet teremtené számukra, az énekléshez társítható mozgás pedig a bal és jobb agyfélteke közötti integráció megvalósítása mellett élményszerű tanulást biztosítana részükre.

Kodály Zoltán nemcsak zeneszerzőként, hanem bölcsészként és pedagógiai gondolkodóként is kivételes helyet foglal el a magyar és az egyetemes művelődéstörténetben. Filológiai tanulmányai már korán rávilágítottak arra, hogy a zene és a nyelv közös gyökerekből táplálkoznak. Ez alapján feltételezhetjük, hogy a zenei olvasógyakorlatok nem csupán a zenei olvasás és hallás fejlesztésének eszközeként alkalmazhatóak, hanem olyan módszertani rendszerként is, amely a hangzó forma és a kognitív feldolgozás közötti kapcsolatot tudatosan építi. Nincs ismeretünk arról, hogy a fejlesztőpedagógia szempontjából nézve Kodály módszertana mennyire tudatosan építette fel ezeket a gyakorlatokat, vagy csak intuitívan érezte meg azt, amit a mai kognitív idegtudomány (pl. Patel, 2008; Goswami, 2011) már alátámaszt. A felvetett kérdés megválaszolására úgy gondoljuk, hogy a bemutatott téma

további vizsgálata, különösen a diszlexiás gyermekek fejlesztésére való tekintettel, új perspektívát nyithatna a zenealapú tanulási lehetőségek pedagógiai és módszertani kutatásában. Meggyőződésünk, hogy a Kodály féle olvasógyakorlatok nemcsak zene-tanulási módszerként, hanem multimodális tanulási modellként is alkalmazhatóak lennének a zenepedagógiában és a fejlesztőpedagógia területein is.

Irodalom

- Csépe V. (2016). *Zene, agy és egészség*. In: Falus A. (szerk.). *Zene és egészség*. Kossuth Kiadó.
- Fazekasné Fenyvesi M. (2021): A beszédhanghallás fejlesztése óvodában, iskolában. Mozaik Kiadó, Szeged
- Goswami, U. (2011): A fejlődési diszlexia temporális mintavételezési kerete. *Trends in Cognitive Sciences*, 15(1), 3–10.
- Kodály, Z. (2007/281). *333 Olvasógyakorlat: Bevezető a magyar népzenebe*. Budapest: Editio Musica Budapest, 61.
- Patel, A. D. (2008): *Zene, nyelv és az agy*. Oxford University Press, Oxford.
- Tallal, P. (2004): A nyelvi és olvasási készségek fejlesztése az időzítés kérdése. *Nature Reviews Neuroscience*, 5(9), 721–728.